

MUSIQA YORDAMIDA KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI BOLALARDA NUTQINI O'STIRISH

Eshmurodova Durdona O'ktamovna-

*Termiz davlat pedagogika instituti, Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti,
Boshlang'ich ta'limda matematika va ona tili o'qitish kafedrası
mustaqil izlanuvchisi*

Anotatsiya. Ushbu maqolada kichik maktab yoshidagi bolalarda nutqni rivojlantirish vositasi sifatida musiqiy-ta'limiy o'yinlardan foydalanish samaradorligi o'rganiladi. Tadqiqotning dolzarbligi maktabgacha yoshdagi davrda izchil nutqni rivojlantirishning muhimligi va ushbu muammoni hal qilish uchun innovatsion, rag'batlantiruvchi yondashuvlarni izlashdan kelib chiqadi. Tadqiqotning maqsadi bolalarda turli nutq komponentlarini (fonemik eshitish, lug'at, grammatik tuzilish, izchil nutq) rivojlantirishga yordam beradigan musiqiy-ta'limiy o'yinlarni aniqlash va tizimlashtirishdir.

Kalit so'zlar: nutqni rivojlantirish, musiqiy-ta'limiy o'yinlar, fonemik eshitish, lug'at, grammatik tuzilish, izchil nutq, musiqiy ta'lim.

РАЗВИТИЕ РЕЧИ У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА С ПОМОЩЬЮ МУЗЫКИ

Аннотация. В статье рассматривается эффективность использования музыкальных дидактических игр как средства развития речи у детей. Актуальность исследования обусловлена важностью формирования связной речи в период дошкольного детства и поиском инновационных, мотивирующих подходов к решению этой задачи. Целью исследования является выявление и систематизация музыкальных дидактических игр, способствующих развитию различных компонентов речи (фонематического слуха, словарного запаса, грамматического строя, связной речи) у детей.

Ключевые слова: развитие речи, музыкальные дидактические игры, фонематический слух, словарный запас, грамматический строй, связная речь, музыкальное воспитание.

DEVELOPING SPEECH IN YOUNG SCHOOL-AGE CHILDREN WITH THE HELP OF MUSIC

Abstract. This article examines the effectiveness of musical educational games as a means of speech development in children. The relevance of the study stems from the importance of developing coherent speech during the preschool period and the search for innovative, motivating approaches to addressing this challenge. The aim of the study is to identify and systematize musical educational games that promote the development of various speech

components (phonemic awareness, vocabulary, grammatical structure, coherent speech) in children.

Keywords: *speech development, preschoolers, musical educational games, phonemic awareness, vocabulary, grammatical structure, coherent speech, music education.*

KIRISH

Musika qadimgi davrlarda paydo bo'lgan. Buni musika asboblari va ijrochilarni tasvirlaydigan ko'plab topilgan buyumlar tasdiqlaydi, garchi bu uzoq davrlardagi musiqiy asarlarning o'zi bizgacha yetib kelmagan bo'lsa ham.

Musika azaldan inson shaxsiyati va ma'naviyatini shakllantirishning muhim va ajralmas vositasi sifatida e'tirof etilgan. Qadimgi Yunonistonda hatto musiqaning inson his-tuyg'ulariga ta'sirini asoslovchi ta'limot ham mavjud edi. Ba'zi kuylar jasorat va matonatni kuchaytiradi, boshqalari esa, aksincha, zaiflashtiradi, deb ta'kidlangan.

Tadqiqotda nutqni rivojlantirish va musika ta'limi bo'yicha psixologik va pedagogik adabiyotlar tahlil qilindi va bolalar bilan ishlashning amaliy tajribasi umumlashtirildi. Muayyan nutq ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan musiqiy-ta'limiy o'yinlarning tasnifi keltirilgan. O'yinlarga misollar va ularni amalga oshirish bo'yicha metodologik tavsiyalar keltirilgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, musiqiy-ta'limiy o'yinlardan tizimli foydalanish bolalarning nutqini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, ularning og'zaki faolligini oshiradi, muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi va o'quv jarayonida ijobiy hissiy muhit yaratadi.

Musiqani san'at sifatida o'ziga xosligi nimada? Keling, uni rasm, haykaltaroshlik va adabiyot bilan taqqoslaylik.

Musika hayot hodisalarini ushbu sa'at turlari kabi aniqlik darajasida tasvirlay olmaydi yoki tasvirlay olmaydi (garchi u ba'zi tasviriy imkoniyatlarga ega bo'lsa ham).

Muayyan mazmunni tovushlar orqali yetkazish mumkinmi? Musika mazmuni nima deb ataladi?

Taniqli psixolog B.M. Teplov shunday deb yozgan edi: "Eng to'g'ridan-to'g'ri va bevosita ma'noda musiqaning mazmuni his-tuyg'ular, his-tuyg'ular, kayfiyatdir".

Musiqaning o'iga xos xususiyati shundaki, u insonning hissiy holatini, real hayotda mavjud bo'lgan barcha his-tuyg'ular va nuanslarning boyligini juda tezkorlik va kuch bilan yetkaza oladi.

Musiqqa vaqtinchalik san'at turi bo'lgani uchun (rasm yoki haykaltaroshlikdan farqli o'laroq), u o'zgaruvchan kayfiyat, kechinmalar va hissiy va psixologik holatlar dinamikasini ifodalash qobiliyatiga ega. Shunday qilib, har bir musiqiy asar vaqt o'tishi bilan rivojlanib boradigan ma'lum bir "sezgi dasturi"ga (psixolog V.G. Rajnikov tomonidan kiritilgan atama) ega.

Musiqqa, shuningdek, voqelikning o'ziga xos hodisalarini – to'liqlarning ovozini, shamolning uvillashini, oqimning chayqalishini, qushlarning sayrashini - onomatopeya orqali tasvirlashi mumkin.

Dastur musiqasi deb ataladigan narsa bor, unda bastakor asar nomini ko'rsatadi, ya'ni biron bir umumiy dastur mavjudligini nazarda tutadi yoki yozadi

Muayyan adabiy matnga asoslangan musiqqa. Dastur musiqasi ko'pincha turli xil majoziy elementlarni o'z ichiga oladi, ammo shuni ta'kidlash kerakki, hatto yorqin majoziy asarlar ham har doim hissiy tarkibiy qismga ega: qushning chirqillashi yoqimli va quvnoq yoki xavotirli bo'lishi mumkin; to'liqlarning ovozi tinch yoki tahdidli bo'lishi mumkin.

METODOLOGIYA

Tadqiqotni amalga oshirish uchun ifodalilik har doim musiqada tug'ma va yordamchi rol o'ynaydi, va obrazlilik muhim element hisoblanadi. Har bir musiqqa asari ham obrazli emas, lekin hatto yorqin obrazli musiqqa ham har doim kayfiyatni, hissiy va psixologik holatlarni ifodalaydi.

Musiqqa, hatto so'zlar bilan bog'liq bo'lmagan taqdirda ham, muayyan fikrlarni ifodalaydi va umumlashtirishlarni uyg'otadi. Ammo bular tovushlar va kuylarni hissiy idrok etish orqali paydo bo'ladi, chunki tinglovchi asar bo'limlari ichidagi turli xil tasvirlarni taqqoslab, personajlar va mavzularning rivojlanishi va to'qnashuvini kuzatib boradi.

Musiqaning rassomlik va haykaltaroshlikka nisbatan yana bir xususiyati uning ko'payishi uchun vositachiga ehtiyojdir.

Taniqli musiqashunos va bastakor B.V. Asafyev musiqa uchlik jarayonlarda mavjud ekanligini ta'kidladi: uni bastakor yaratishi, ijrochi tomonidan takrorlashi va tinglovchi tomonidan idrok etilishi.

Ijrochi, bastakorning vositachisi sifatida, musiqiy asarni jonlantirishi va unga ovoz berishi, uni ijodiy tushunishi va muallif yetkazmoqchi bo'lgan fikr va his-tuyg'ularini ifoda etishi kerak.

Umuman olganda, musiqa ifodali salohiyati juda izchil. Masalan, dafn musiqasi nafis deb qabul qilinadi. Lekin hamma uni motam deb qabul qiladi va nafis musiqani tinglash ijodiy jarayondir, chunki bir xil asar turli odamlarda ularning hayotiy tajribalari va musiqiy idroklariga qarab turli xil musiqiy va ekstramusiqiy idroklarni uyg'otadi.

Musiqiy tilning ifodaliligining asosi nima? Musiqiy ifoda vositalari nimalar?

Bularga temp, dinamika, registr, tembr, ritm, garmoniya, lada, kuy, intonatsiya va boshqalar kiradi.

Musiqiy obraz musiqiy ifodali vositalarning o'ziga xos kombinatsiyasi orqali yaratiladi. Masalan, qo'rqinchli personaj ancha baland dinamika, past registr va cheklangan temp bilan ifodalanishi mumkin. Yumshoq personaj esa xotirjam temp, yumshoq dinamika va o'lchovli ritm bilan ifodalanishi mumkin. Tasvir yaratishda individual musiqiy vositalarning roli har xil. Har bir musiqiy obrazda ma'lum ifodali vositalar ustunlik qiladi.

Musiqa tilining ifodaliligi ko'p jihatdan ifodalilikka o'xshaydi. nutq intonatsiyasi. Musiqa har doim hissiy jihatdan yuklangan nutq intonatsiyalaridan kelib chiqadi degan gipoteza mavjud.

Musiqa va nutqning umumiy jihatlari ko'p. Musiqiy tovushlar, nutq singari, quloq orqali idrok etiladi. Ovoz insonning hissiy holatlarini ifodalaydi: kulgi, yig'lash, xavotir, quvonch, mehr va boshqalar. Nutqdagi intonatsiya ovozning tembri, balandligi va balandligi, nutq tempi, urg'u va pauzalar orqali ifodalanadi. Musiqiy intonatsiya ham xuddi shunday ifodali salohiyatga ega.

B.V. Asafyev musiqiy san'atga intonatsion san'at sifatida qarashni ilmiy jihatdan asoslab berdi, uning o'ziga xosligi shundaki, u musiqa ifodali salohiyatini hissiy va semantik mazmunini o'zida mujassam etadi, xuddi insonning ichki holati nutq

intonatsiyalarida qanday aks etganiga o'xshaydi. Nutq intonatsiyasi, avvalo, so'zlovchining his-tuyg'ulari, kayfiyati va fikrlarini xuddi musiqiy intonatsiya singari ifodalaydi. Shunday qilib, odamning hayajonlangan nutqi tez temp, uzluksizlik yoki qisqa pauzalarining mavjudligi, ohangning oshishi va urg'ularning mavjudligi bilan ajralib turadi. Chalkashlikni ifodalovchi musiqa odatda bir xil xususiyatlarga ega. Insonning motamli nutqi, motamli musiqa kabi (tinch, sekin), pauzalar, undovlar bilan uziladi.

B. V. Asafyev "intonatsiya" atamasini ikki ma'noda ishlatgan. Birinchisi, eng kichik ekspressiv-semantik zarracha, "intonatsiya donasi", tasvirning "hujayrasi". Masalan, birinchisida urg'u bo'lgan ikkita pastga tushuvchi tovushning intonatsiyasi (kichik soniya oralig'i) odatda og'riq, xo'rsinish yoki yig'lashni ifodalaydi, ikkinchisida urg'u bo'lgan to'rtta tovushli kuyning (kvarta) ko'tarilish sakrashida esa faol tamoyilni ifodalaydi.

Bu atamaning ikkinchi ma'nosi keng ma'noda qo'llaniladi: Kai – musiqiy asar davomiyligiga teng intonatsiya. Shu ma'noda, musiqa intonatsiya jarayonidan tashqarida mavjud emas. Musiqiy shakl - bu intonatsiyalarni o'zgartirish jarayoni.

Keng ma'noda musiqiy shakl - bu mazmunni ifodalash uchun ishlatiladigan barcha musiqiy vositalarning yig'indisi. Tor ma'noda, bu musiqiy asarning tuzilishi, uning alohida qismlari va qism ichidagi bo'limlar o'rtasidagi munosabat, ya'ni asarning tuzilishi.

Musiqa vaqtinchalik tabiati unga rivojlanish jarayonlari va barcha turdagi o'zgarishlarni etkazish imkonini beradi. Asarning ma'nosini tushunish va uni chinakamiga boshdan kechirish uchun musiqiy obrazlarning rivojlanishini kuzatib borish kerak.

Shakl yaratishda uchta tamoyil muhim: takrorlash, qarama-qarshilik, rivojlanish (variatsiya).

Takrorlash turli shakllarda bo'lishi mumkin. Ketma-ket ikki marta takrorlangan musiqiy ibora pauza o'rnini bosadi, bu esa chuqurroq tinglashga va kuyni eslab qolishga yordam beradi. Boshqa hollarda, takrorlashlar orasida qarama-qarshi mavzu eshitiladi. Bunday takrorlashlarning roli juda muhim: ular musiqiy

dramaturgiyaning asosini tashkil qiladi, chunki ular tasvirning ustuvorligini o'rnatish imkon beradi.

Agar takrorlangan bo'limlar orasida qarama-qarshi epizod bo'lsa, oddiy uchlik shakl hosil bo'ladi. Uni sxematik ravishda ABA sifatida ifodalash mumkin.

NATIJA VA MUHOKAMA

Mavzuning takrorlanishining ifodali qiymati, agar u yangi tasvir paydo bo'lgandan keyin o'zgarsa (B), ortadi. An'anaviy ravishda uning ikkinchi ko'rinishi A deb belgilanadi. Bu holda, uch qismli shakl ABA* sxemasi bilan ifodalanishi mumkin.

Takrorlash kontrastning yana bir printsipli bilan bo'liq bo'lib, bu takrorlashga urg'u berishga imkon beradi. Kontrast musiqada o'zgaruvchan kayfiyatlarni ifodalashga yordam beradi va yonma-yon qo'yilgandek eshitilishi mumkin. Masalan, agar birinchi harakat beparvo quvonchga to'la bo'lsa, o'rtadagi harakat qarama-qarshi obrazni (xavotir, yovuzlik va boshqalar) taqdim etadi. Uchinchi harakatda, takrorlash aniq yoki o'zgartirilganligiga qarab, obrazning rivojlanishini va musiqiy dramaturgiyani kuzatish mumkin.

Kontrast shakllantiruvchi rivojlanishning yana bir printsipli bilan bog'liq. Agar mavzuning o'zi ikki (yoki undan ortiq) qarama-qarshi elementlardan iborat bo'lsa yoki shaklning bir qismi bir nechta mavzulardan iborat bo'lsa, bu ziddiyatni, ularning to'qnashuvi va rivojlanishi ehtimolini keltirib chiqaradi. Bu printsipl xalq improvizatsiyalaridan kelib chiqqan variatsion rivojlanish deb ataladigan variatsiyaga ega.

Shakl yaratishning bu uchta printsipli k'pincha birgalikda yuzaga keladi. Xuddi shu printsiplar yordamida yanada murakkab musiqiy shakllar shakllanadi.

Keling, musiqaning ba'zi turlarini, musiqiy janrlarni tavsiflab beraylik. Umuman olganda, musiqa vokal va instrumental musiqaga bo'linishi mumkin. Vokal musiqasi so'zlar va she'riy matnlar bilan bog'liq. Uning turlari yakkaxon, ansambl va xor musiqasini o'z ichiga oladi. Cholg'u musiqasi mazmunni umumiyroq ifodalaydi. Uning turlari yakkaxon, ansambl va orkestr musiqasini o'z ichiga oladi. Lekin musiqani vokal va instrumentalga bo'lish juda o'zboshimchalik bilan amalga oshiriladi. Xalq va klassik musiqaning turli janrlari mavjud. "Janr" so'zining o'zi lotincha genus va fransuzcha janr so'zlaridan kelib chiqqan bo'lib, "tur, tur, odat, did

yoki odat” degan ma’noni anglatadi. Janr - bu uni keltirib chiqargan tarixiy voqelik, hayot va kundalik hayot bilan bog’liq bo’lgan badiiy ifoda turi.

Dastlabki bosqichlarida musiqa inson mehnati bilan chambarchas bog’liq edi. Aynan shu yerda mehnat qo’shiqlari paydo bo’lgan. Harbiy yurishlar marsh musiqasini keltirib chiqargan. Allalar, dumaloq raqslar, to’y qo’shiqlari, taqvim qo’shiqlari, marosim qo’shiqlari va boshqalar ham ijro etilgan. Kundalik hayot bilan bog’liq bo’lgan bu asosiy janrlar amaliy xususiyatga ega.

Bastakorlar tomonidan yaratilgan professional musiqa san’atining paydo bo’lishi va rivojlanishi bilan ikkilamchi janrlar paydo bo’ldi. Har bir tarixiy davr did, urf-odatlar, tarixiy kontekst va milliy an’analar ta’sirida shakllanadigan yangi musiqiy janrlarni tug’diradi.

Asta-sekin xor musiqasi janrlari (xor, messa, kantata, oratoriya), kamerali cherkovdan tashqari musiqa, uy musiqasi yaratish uchun dunyoviy musiqa (trio, kvartet, kvintet, romans, prelyudiya, nokturn, impromptu, vals va boshqalar), orkestr uchun yozilgan simfonik musiqa (simfoniya, uvertyur, fantaziya, konsert), teatr va dramatik musiqa (opera, balet, operetta) rivojlandi.

Professional musiqada boshlang’ich janrlar (qo’shiq, raqs, marsh) y’qolib ketmaydi. D.B. Kabalevskiy umumta’lim maktablari uchun musiqa o’quv dasturini ishlab chiqishda ushbu xususiyatdan foydalangan. Oddiy boshlang’ich janrlardan boshlab, D.B. Kabalevskiy bolalarni murakkabroq musiqiy asarlar dunyosiga olib kiradi.

Har bir davr musiqasi nafaqat yangi janrlarni yaratadi. U o’zi bilan birga davr bilan uyg’unlashadigan sevimli musiqiy intonatsiyalar va mavzularni ham olib yuradi. Asosan diniy urf-odatlarga asoslangan I.S. Bax musiqasi o’z tili jihatidan F. Shopenning romantik, hayajonli musiqasidan va o’tkir, ziddiyatli zamonaviy klassik musiqadan sezilarli darajada farq qiladi.

B.V. Asafiev turli davrlar va stilistik yo’nalishlar musiqasida mavjud bo’lgan intonatsiyalar diapazonini “davrning intonatsiya lug’ati” deb atagan.

Turli davrlarda yozilgan musiqani tinglash orqali odamlar har bir davrda mavjud bo’lgan his-tuyg’ular va fikrlarni ifodalashning turli usullari haqida tasavvurga ega bo’ladilar. Shuning uchun biz uning katta tarbiyaviy ahamiyati haqida gapirishimiz

mumkin. Masalan, 17-asr oxiri 18-asr boshlaridagi fransuz klavesinchilari musiqasi (rokoko uslubida) jasorat, nafislik va his-tuyg'ularni ifodalashda ma'lum bir cheklov bilan ajralib turadi. Kichik klavesin miniatyuralari asarlarining paydo bo'lishiga hissa qo'shgan cho'chqaning bu xususiyati ham ma'lum bir ijro uslubini talab qildi. Fransua Kuper o'zining "Klavesin chalish san'ati" risolasida ijrochilarga qiziqarli maslahatlar beradi. U tomoshabinlarga qarab yarim o'girilib o'tirishni, "pianinochi yoki klavesinning musiqa stendiga qo'yilgan oyna yordamida yuzidagi halqalardan xalos bo'lishni" va klavesinda erkin o'tirishni tavsiya qiladi, va qo'shiqchi biron bir narsaga diqqat bilan e'tibor qaratmasligi yoki beparvo bo'lmasligi kerak; Bir so'z bilan aytganda, odam kompaniyaga hech narsa bilan band bo'lmagandek qarashi kerak. Ikkalasini ham shunday ijro uslubida tasavvur qilish mumkinmi?

Bizning davrimizda musiqa? Hayotni aks ettiruvchi va kognitiv rolni bajaruvchi musiqa paydo bo'ladi, insonga ta'sir qiladi, uning his-tuyg'ularini rivojlantiradi, didini shakllantiradi. U musiqada o'zi boshdan kechirgan va his qilgan narsalarning aks-sadosini topadi. Keng mazmunli musiqa tinglovchining hissiy dunyosini boyitadi.

San'atning turli shakllari odamlarga ta'sir qilishning o'ziga xos usullariga ega. Ayniqsa, musiqa bolaga dastlabki bosqichlardan boshlab ta'sir qilish qobiliyatiga ega. Hatto tug'ruqdan oldingi davr ham insonning keyingi rivojlanishi uchun juda muhim ekanligi isbotlangan: homilador ona tinglaydigan musiqa bolaning farovonligiga ta'sir qiladi va hatto uning didi va afzalliklarini shakllantirishi mumkin.

Hayotning dastlabki oylarida chaqaloqlar musiqa tabiatiga javob berishadi. Asta-sekin, ular musiqiy faoliyatning turli shakllarini (idrok, ijro, ijodkorlik va musiqiy ta'lim) o'zlashtirgan sari, ularning tabiiy iste'dodlarini eng yaxshi tarzda rivojlantirish, umumiy va o'ziga xos musiqiy qobiliyatlarni hamda muayyan musiqiy faoliyatga moyillikni rivojlantirish uchun ularning xilma-xil tabiiy moyilliklariga asoslanish muhimdir.

Ularning muvaffaqiyatli hal etilishi musiqiy ta'lim mazmuniga, birinchi navbatda, qo'llaniladigan repertuar sifatiga, o'qitish usullari va texnikalariga, bolalar bilan ishlashda qo'llaniladigan musiqiy faoliyatni tashkil etish shakllariga va boshqalarga bog'liq.

Savollar va topshiriqlar

1. Musiqa boshqa san'at turlaridan nimasi bilan farq qiladi?
2. Musiqiy va nutq intonatsiyalari o'rtasidagi o'xshashlik belgilarini ayting.
3. Musiqaning inson ta'limida qanday imkoniyatlari bor?

Musiqa haqida ma'lum bilim, ko'nikma va qobiliyatlarni egallash orqali bolalar musiqa san'ati bilan tanishadilar. Musiqiy ta'lim jarayonida ushbu bilim, ko'nikma va qobiliyatlarni egallash o'z-o'zidan maqsad emas, balki bolalarning afzalliklari, qiziqishlari, ehtiyojlari va didlarini, ya'ni musiqiy va estetik ong elementlarini shakllantirishga hissa qo'shishini ta'minlash muhimdir.

Bolaning his-tuyg'ulari, qiziqishlari va didlarini rivojlantirish orqaligina ularni musiqiy madaniyat bilan tanishtirish va uning poydevorini qo'yish mumkin. Maktabgacha yoshdagi bolalar keyinchalik musiqiy madaniyatni egallash uchun juda muhimdir. Agar musiqiy faoliyat musiqiy va estetik ongni rivojlantirsa, bu ularning keyingi rivojlanishi va umumiy ma'naviy o'sishiga chuqur ta'sir ko'rsatadi. Musiqiy ta'lim bilan shug'ullanayotganda, bolalarning umumiy rivojlanishini yodda tutish muhimdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalar real hayotda mavjud bo'lgan his-tuyg'ularni tushunishda kam tajribaga ega. Tuyg'ularning to'liq doirasini va ularning nozikliklarini ifodalovchi musiqa bu tushunchalarni kengaytirishi mumkin. Axloqiy jihatidan tashqari, musiqiy ta'lim bolalarning estetik tuyg'ularini rivojlantirish uchun juda muhimdir. Madaniy musiqiy meros bilan shug'ullanish orqali bolalar g'zallik me'yorlari haqida bilib olishadi va avlodlarning qimmatli madaniy tajribasini o'zlashtiradilar. San'at asarlari bilan takroriy tanishish insonni badiiy tasvirlar va mazmunli tarkibda ifodalangan muhim fikrlar, his-tuyg'ular va kayfiyatlarni aniqlashga asta-sekin yo'naltiradi.

Musiqa bolani aqliy jihatdan rivojlantiradi. Turli xil narsalardan tashqari Kognitiv qiymatga ega musiqa haqida ma'lumot, u haqida suhbat va uning hissiy va majoziy mazmunining xususiyatlarini o'z ichiga oladi. Bolalarning so'z boyligi musiqada ifodalangan kayfiyat va his-tuyg'ularni tavsiflovchi majoziy so'zlar va iboralar bilan boyitilgan.

Musiqqa hissiy sohani rivojlantiradi. Musiqaga hissiy jihatdan javob berish eng muhim musiqiy qobiliyatlardan biridir. Bu hayotda hissiy jihatdan javob berishni rivojlantirish, mehr-oqibat va boshqalarga hamdardlik bildirish qobiliyati kabi shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish bilan bog'liq.

XULOSA

Musiqiy faoliyat nafaqat musiqiy idrokni, balki bolalarning imkoniyatlari doirasida bo'lgan va ushbu idrok tajribasiga asoslangan ijroni ham o'z ichiga oladi – qo'shiq aytish, musiqqa asboblariida chalisth va musiqiy-ritmik harakatlari. Qo'shiq aytish va musiqqa asboblariida chalisth yana bir musiqiy mahoratni - kuydagi musiqiy notalarning balandligini tasavvur qilish va qayta tiklash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Bu mahoratni rivojlantirish taqqoslash, tahlil qilish, yonma-yon qo'yish va yodlash kabi aqliy jarayonlarni o'z ichiga oladi va shu tariqa nafaqat bolaning musiqiy ijodiga, balki uning umumiy rivojlanishiga ham ta'sir qiladi.

Ritm hissi (uchinchi musiqiy qobiliyat) asosan musiqiy va ritmik harakatlari orqali rivojlanadi, bu bolalarga musiqaga, uning o'zgaruvchan xarakteriga chuqurroq munosabatda bo'lishga va go'yo "uni o'zlari orqali o'tkazishga" imkon beradi. Bu mashg'ulotlar diqqat, diqqatni jamlash, xotira va hissiyotlarni talab qiladi, bu nafaqat musiqiy faoliyat uchun, balki bolaning umumiy rivojlanishi uchun ham muhimdir.

Har bir spektakl turida bolalar tasavvur, fantaziya, o'ziga ishonch va o'ziga ishonchni rivojlantirishga hissa qo'shadigan mustaqil va ijodiy vazifalarni bajaradilar.

Musiqiy ta'limning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- turli xil musiqiy faoliyat turlari orqali har bir bolaning imkoniyatlarini hisobga olgan holda, bolalarning musiqiy va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish;
- musiqiy madaniyat asoslarini shakllantirish, umumiy ma'naviy madaniyatning shakllanishiga hissa qo'shish.

Adabiyotlar

1. B.Irzaev Mustaqillik yillarida o'zbekistonda musiqqa madaniyatining rivojlanishi Tafakkur, "Yangi asr avlodi" 2015y 161-190 betlar
2. Boshlang'ich sinflarda musiqqa madaniyati darslari uchun metodik qo'llanma. / Tuzuvchilar: G.Sharipova., D.Karimov., Sh.Rahimov. – T.: TDPU, 2001. – 66 b.

3. Muxammadjonov A. Tarix falsafasi – ma'naviyat ko'zgusi. T.: "O'zbekiston", 2015, B.-141.
4. Toxtaxodjayeva M.X., Nishonova S., Hasanboyev J. va boshq. Pedagogika nazariyasi va tarixi. I qism. Pedagogika nazariyasi. – T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti. 2010. - 400 b.
5. Караматова Б.М. Педагогические основы использования музыкального наследия мыслителей Среднего Востока в учебно – воспитательном процессе школы (на примере уроков музыки): - Автореф. дисс... канд. пед. наук. – Т.: 2000 – 19 с.
6. Mirzaeva M.Z. Markaziy Osiyo pedagogik fikr taraqqiyotida musiqa ilmi va unda musiqiy sozlarni o'rganish an'anasi: Ped. fan. nomz. diss... avtoref. – Toshkent, 2001. – 23 b.
7. Erkaboeva N.Sh. Mustaqillik yillarida O'zbekistonda pedagogik fikrlarning rivojlanishi (1992-2005 y.y.): Ped. fan. dokt. diss... Toshkent, 2007. – 290 b.